

A kijelentés előtti állapot

SZÉLJEGYZETEK ANDRÁS TESTVÉR EVANGÉLIUMÁHOZ [VISKY ANDRÁS: *KITELPÍTÉS*]

5 amikor számára ismeretlen helyzetbe került, Apánk rendszerint a bibliapókerhez folyamodott, kapásból idézett valamit a szent könyvből, anélkül viszont, hogy elsőre világos lett volna előtte, miért éppen azzal a bibliai szakasszal hozakodik elő, egyszerűen csak hangosan kimondta azt, ami kikívánczolt belőle, kimondta, mert ki kellett mondania, semmi esetre sem azért, mert a jól csengő mondat a leginkább odaillő lenne és valamiféle magyarázatul szolgálna a kialakult tényállásra, és még csak blöffölni sem blöffölt, amikor idézett, pusztán átadta magát a helyzetnek, a bibliai szöveg inkább csak figyelmeztetés volt, hogy két ember sohasem csak kettő, és három sem csak három, és így a végtelenségig, az összefüggések pedig nem ismerhetők meg

A nyelv a beszélő állapotára utal, arra referál, annak világát írja le, miközben a beszélő Ádám óta legalábbis a világ megragadására, elrendezésére és leírására használja a nyelvét. Az „András írása szerint való szent evangélium”, ahogy Ferenc testvér nevezi András testvér sokszor, a Biblia módján valázva, lőnpedigelve elmondott, se pont csak csupa vonás, kezdet és vég nélküli mondatokká formált mégis töredékes történeteit [311.], azonban nem ilyen biztos vagy legalábbis annak remélt referenciák világában mozog. András testvér számára a rendelkezésére álló szavak üresek, „valaki megfosztotta őket a jelentésüktől” [309.]. Valaki, aki kiszakította őket a parókia és a gyermekkor kézzelfogható biztonságú világából. Valaki, aki szekus egyenruhában, a nagyváradi Securitate lépcsőjén frissen lefutva, ékes magyarsággal szólott hozzájuk, megteremtve a „mieink között vagyunk” otthonosságérzetét, miközben, rendezve a formaságokat, megmutatta egy térképen, hogy hová is telepítik ki őket, valaki, akit történetesen „Anyánk” néven szólítanak, aki a csodával határos módon megmaradt Bibliából esténként felolvasva a napi szakaszt, rendszeresen kijavítja a valákban, lőnpedigekben, mikoronokban „idegenmagyarul” [298.] beszélő Mindenhatót, valaki, aki az osztrák–magyar gyökerű család „osztrákul” már nem beszélő gyerekeit románra tanítja.

184 [...] egyik szónak sem ismertük a jelentését kivéve a két legnagyobbikat, Ferenc testvért és István testvért, az ikrek is összevissza keverték őket, de a nagyok, ők igen, ők láttak és érintettek sublótot kredencet és kasztent” 185 mi, a tudatlan kicsik, akik csak a fogság nyelvét beszéltük, nem a hatóságok által lefoglalt és elkobzott bútorainkra gondoltunk, hanem bizony egzotikus háziállatokról képzeleltünk, nagy testű, hűségese, a szabadságunkért az utolsó vérig küzdő őrző-védőkről

Evangéliumának nyelve az András testvér rendelkezésére álló szavak jelentéséért a fogságban, az élet és halál átmeneti tereiben vívott küzdelem rituális nyelve. Ebben a küzdelemben az író a kondicionáló bibliaolvasás protestáns hagyománya vezeti. A Bibliával való foglalkozás e mintájának az a feladata, hogy a szent szöveg ismételt

olvasásaival elmélyítse annak ismeretét. A néma vagy hangos, közösségi vagy egyéni felolvasások során a szöveg interiorizálódik, mintegy belső hanggá válik, de ez nem csupán a szöveg memorizálását jelenti. A cél az, hogy az olvasó ezen a belső hangon szólaljon meg, amikor megnevezi a látható dolgokat vagy tapasztalatokat, amikor birtokba veszi, leírja, elrendezi a világot, s ezáltal azt, ami in illo tempore az isteni mutatkozás kapcsán lezajlott vagy elhangzott, s a kettő közt a Biblia nyelvén vajmi kevés különbség van, összekösse a jelennel: egyrészt az isteni kijelentés szavait a jelen részévé tegye, másrészt a jelent tegye az isteni kijelentés részévé, mintegy a nyelven keresztül tanúságot téve az ott és akkor és az itt és most fedésbe kerülésének felismeréséről. A kijelentésszöveg újramondása azonban csak jelöli a felismerést mint helyzetet vagy tapasztalatot, ahogy a kijelentés is, mint szöveg, az isteni mutatkozás lenyomata az emberi tapasztalatban. Amire mindkettő utal, a kijelentés előtti állapot, maga a mutatkozás. Ez az Evangélium tárgya.

47 [...] de amikor Nényu, akkor még Márka, átlépte a nagyszalontai paplak küszöbét, megérezte, hogy belekerült abba a történetbe, amelybe mindig is vágyott, véget ért számára a pusztai vándorlás, gondolta, elkezdheti a saját életét, nem egy ismeretlen család ismeretlen történetének a részévé vált, de hogy, hanem maga a történet fogadta magába, ami ha magával ragad, soha nem akarsz kilépni belőle, megszűnik előtted minden más lehetőség, erre még Isten sem tud jobb szót, mint a szerelem és nincs semmi köze az áldozatvállaláshoz vagy a jószághoz vagy a húshagyó erényesség akarásához

A Biblia szövege úgy hatja át a regény szövegét, A Könyv úgy jelenik meg a könyvben, elegyítetlenül, de elválaszthatatlanul, ahogyan Nényu, az idegen, aki önként követte a kitelepített családot a Duna-deltába, vonzásának engedve bekapcsolódik a nagy történetbe. Nényu a történet része lesz, a történet pedig Nényué. Amikor a családhoz tartozását deklarálja [19.], áldást kell választania magának Jákób tizenkét áldásából, s mivel ő is a legkisebb gyermeke volt szüleinek, a legkisebb gyermek, Benjámin áldását választotta: „Benjámin ragadozó farkas, reggel zsákmányt eszik, este prédát oszt”. [1Móz 49,27]. Az áldás, vagyis a kijelentés szövege pedig valósággá válik benne, rajta keresztül, hiszen ő lesz az, aki, mivel szabad emberként jöhet-mehet, ételt vesz, szerez, olykor lop a lágerben élő család számára.

10 Meglesz még ennek a börtje, gondolta Apánk, olyan még nem volt, hogy a szerelemért ne bűnhődött volna meg ember, ha már a Mindenható is megbűnhődött és töretlenül meg is bűnhődik miatta és érte, mert a szerelemmel szemben gyámszalonnak mutatkozik ő maga is, mióta világ a világ 11 [...] a napi szakasz szerint a nép visszakiváncozott Egyiptomba, vagyis olthatatlan vágyat érzett a rabszolgaság iránt, mire Anyánk azt a kérdést tette fel, nem is Apánknek, hanem önmagának és mindenkinek, hogy vajon miért nem cseréli le a Mindenható az ő népét?, Apánk pedig azt válaszolta, hogy azért, mert szerelmes, ha szerelmes, akkor az más, akkor az egészen más, nyugodott meg Anyánk, de mégsem nyugodott meg, mert újabb

kérdéssel állt elő, miért nem cseréli le a nép az ő Istenét?, erősködött, mert szerelmes, válaszolta Apánk, akkor az más, akkor az egészen más, és ezt a választ végre a maga részéről is kielégítőnek tartotta

239 egy rövidítés, az vagyok, mint a stb. vagy jvh., rád kerül egy pecsét, a személyidre, a karodra, vagy ha a karod már túl vékony, a combodra, esetleg a homlokodra, nos ezt sem szabad kihagyni a számításból, mindenestre látható helyre, és ha szerencsés vagy, akkor ezt a két betűt égetik rád, D.O., nem egy pusztá számsort, D.O. román kiejtése *dëo*, zárt *ë* és rövid *o*, a hivatalos iratokban szereplő *cu D.O.* változat azt jelenti, „kényszerlakhellyel” telepítenek ki [...] kényszermunkás leszel *Dëóval*, szól a határozat, indoklás nincs, mert a *Dëo* maga a végső és egyedüli indok... 240 [...] ráadásul úgy hívnak bennünket, hogy *deoși*, ejtsd *dëosi*, hangsúly a második szótagon és egy egészen rövid, leheletfinom, alig hallható *i*-vel a végén, vagy határozott artikulussal *deoșii*, ejtsd *dëosi*, határozott *i*-vel a végén, mi bizony *deósok* vagyunk, nincs mit ezen szépíteni, megvagy, te mindenható *Deo*, én megtévedt és összezavarodott istenem, rajtakaptalak, igen, ezt jelenti anyánk mosolya, Isten telepített ide bennünket, zárt *ë*, ki más [...] Isten, zárt *ë*, isténésék, csupa zárt *ë*, ezek vagyunk mi, ez az Isten halálosan szerelmes Anyánkba, ejtsd: szērēlmēs, és hát Anyánk is gyakran meresztgeti szemét az égre sóhajtozva...

A kijelentés középpontja a szabadulás. Ennek ígérete az Édenben hangzik el (1Móz 3,14-15), nem Ádámnak szól, nem is Évának, ők is csak bekapcsolódnak a szabadítás történetébe, átviharzik rajtuk. Az ígéret a Kígyónak szól: eljön majd az Asszony magva, aki az ő magvának fejére tapos. A Kiűzetés óta, vagyis azóta, hogy a Mindenható kitelepítette az embert az Édenből, ahol előtte és egymás előtt (ős)Apánk és (ős)Anyánk leplezetlenül és szabadon lehetett jelen, a leplezettség és rabság állapotában élünk. Isten maga csinált állatok bőréből leplet a testünkre, az erőszak nyomaiba burkolózunk, ő állított Kerúbokat és a villogó pallos lángját az Élet fájához vezető út elé, korlátozta a szabadságunkat. A „börtön eleve bennünk van, mindenkiben [...] ettől vagyunk emberek, semmi mástól, arra várunk, hogy valaki szabadon engedjen minket magunkból, de nem jön senki, a velünk született fogság teljesedik ki bennünk...” (259–260.). A szabadítás nagy paradigmája majd az egyiptomi kivonulás lesz. Ezt ismétli, tanulja Isten mindenkori népe, mint parázna hitves (Ez 16), akit az ő Ura elvisz a pusztába, és ott a szívére beszél (Hós 2,13), ez teljesedik be, amikor mégis Ember, a Második Ádám, vagyis Krisztus által jön el a szabadulás (1Kor 15,21), és ez teljesedik ki az új teremtés ígéretében. A Biblia minden története mint töredék ebbe a nagy, látens történetbe csatlakozik, de minden egykor és ott, illetve itt és most csak előképe az akkor majd isteni történésnek. Odáig a szöveg, a töredékek befejezetlenek, nincs pont a végén egyiknek sem, a szálak elvarratlanok, ahogy nem tudjuk azt sem, hogy pontosan hol is kezdődnek, csak bekapcsolódunk valahol, vagy rádöbbenünk, hogy együtt megyünk vele, sodródunk egy darabig, és csak ezekre a töredékekre van rálátásunk. Egymást követő szabadulások során kerülünk kis légerekből nagy légerekbe, ismételünk, kondicionálódunk a szabadulásra, tanuljuk a nyelvet, újra meg újra elmondjuk a régi történeteket meg a sajátjainkat, és persze azokat is, melyeket

várunk, mintha felfedeznénk a mintát, de visszaesünk, csüggedünk, s lassan nem remélünk már semmit, mert megtanuljuk, hogy – mint András testvér egy apokrif szövegében mondja – „[a] múltban kell reménykedni, nem a jövőben”, mert ez azt jelenti, hogy a múlt nem lezárt, hanem velünk élő feladat, „a múltban reménykedni azt jelenti, hogy – mert végbement – vannak jelentései. Azaz: kultúrává válhat.” (Forrás: Visky András szóbeli közlései és Facebook-posztja.) A kultúra pedig nem más, mint válasz arra a kérdésre, hogy „mit szoktunk” és „hogyan szoktuk”, s ezeket a válaszokat hozzák elő a kijelentés felbukkanó nyelvi fordulatai.

Ahogy azonban ez a nyelv a mindennapok részévé, kulturális mintává válik, domesztikálódik. Elveszíti különleges, megbotránkoztató jellegét, ami viszont épp a lényege: a mutatkozás ugyanis nem mindennapi, sőt éppen kiszakítja az embert a sima, homogén világból. A szent mutatkozása együtt jár a kiszakítással, ez a tapasztalat mindig a periférián, a pusztában történik. Így szakítja ki András testvér családját is, így telepíti ki őket is a pusztába, hogy megmutassa nekik és rajtuk magát a Mindenható.

A kitelepítésben megmutakozó Isten a református tapasztalat szuverén Istene. Szuverén isten, aki nem hagyja magát befolyásolni semmiféle mágiától, sem a szó, sem a szív, sem a szenvedés mágiájától, de szuverén isten, aki befolyásolhatatlanul kiválaszt és kegyelmez, és abban is szuverén, hogy ebben a döntésében sem ingatható meg. Könyörül, akin könyörül (2Móz 33,19), de akin könyörül, azt mint szerelmesét kiviszi a pusztába, szívére beszél (Hós 2,13), azt saját kezével temeti el (5Móz 34,5-6), azt csontig csupasztítja, majd újra felöltözteti (Ez 37), újraépíti, s így mutatja meg rajta dicsőségét: szeretete és irgalma törvényét.

Csak egy ilyen szuverén istent lehet kérdőre vonni, csak egy ilyen szuverén istenen lehet nevetni vagy kacarászni, csak egy ilyen szuverén istennel lehet perelni, csak egy ilyen szerelmes, szuverén Istennel, aki nem cseréli le féltékenyen szeretett népét, és a népe sem cseréli le félve szeretett istenét, mert ők ketten egy test (Ef 5,31-32), a testük is ezt tanulja, az egyik tenyerébe metszi a másikat (Ézs 49,16; Lk 24,40), a másik karjára teszi őt pecsétül (Én 8,6.), és ez a múltból jövőbe ívelő elszakíthatatlanság ennek a kapcsolatnak az édené.

Több ez, mint „egyszerű” hit, pontosabban ez már nem az a hit, amit az ember megtart, amihez görcsösen ragaszkodik vagy aminek elvesztésétől fél, s amit el is veszíthet. Ez az a hit, amivel az ember, mint a Securitate valamelyik börtönében Richard rabbi, helyet cserél [82.], s innentől a hit tartja meg őt, s nem ő a hitét.

A hit, az igaz-féle, mint a reformátusok alapvető hitvallása, a Heidelbergi Katekizmus 21. kérdés-felelete mondja, biztos ismeret és szívbéli bizodalom egyszerre, vagy ahogyan a Zsidókhoz írt levélben a Bibliában olvassuk: „A hit pedig a reménylett dolgoknak valósága, és a nem látott dolgokról való meggyőződés.” Amikor azonban bizonytalanná válik, hogy mi az, ami remélt, és mi az, ami valóságos, amikor az, amit látok, megingat minden meggyőződést, azt is, amit a valóságosságról mint lehetőségéről kialakítottam magamban, amikor megkérdőjeleződik minden bizonyos ismeret és megrendül a szívbéli bizodalom, minden, amit racionális és racionalizálható fogalmakkal ki tudunk fejezni, akkor ami a hiten és reményen túl marad, ez a feltétlen szerelmes ragaszkodás lehet.

Boldog, aki hitt – idézi Lukács evangéliumát a kivégzése előestéjén Märgineanu úr a kétségbeesett Richard rabbinak –, „aki hitt, nem aki hisz, ezt tanítja Lukács

doktor, az a boldog, aki hitt; ha hittél, az már elégséges; a te hited megtart téged, neked nincs visszaút, és nem maradt semmi dolgod...” [97.] Boldog, mert a múltban reménykedett, és – folytathatjuk Lukács doktor szavait – „mert beteljesednek azok, amiket az Úr néki mondott” [Lk 1,45].

„Én egy boldog könyvet akartam írni” – mondja András testvér a már idézett apokrifben, és a könyv valóban boldog, mert a beteljesedésről számol be, evangéliumot hordoz, és lehetőséget ad az olvasónak arra, hogy a szöveg mint a kijelentés nyoma mögött a Kijelentőre tekintsen. [*Jelenkor*]

NAGY KÁROLY ZSOLT

Áthall(gat)ás a túlvilágra

KORPA TAMÁS: *HÁZSONGÁRD LIVE*

„[A] Házsongárból kezdte beszippantani / a sírokat az alagút, mint egy csillapíthatatlan tüdő” [*Kolozsvári metró*] – ezt a két sort idézném, ha valaki megkérdezné, milyen Korpa Tamás új verseskötete, a *Házsongárd live*. A kritikus rátekinthetne a szerző eddigi lírai útjára, az *Egy híd térfogatáról*-ra, az *Insomniára* vagy a legutóbbi kötetre, *A lombhullásról egy júliusi tölgygel*-re, hogy analizálja az új kötet kihallgatás-poétikájának lehetséges előjeleit (vagy összehasonlítsa a korábbiakkal a lírai minőséget). De van egy sokkal jelentősebb kérdés a kiterjesztett kontextualizálásnál: sürgetőbb annak megértése, hogy miért okoz magasfeszültséget a befogadó biológiai organizmusában a *Házsongárd live* megszólal[tat]ása. Elolvasom a kötetet az elejétől a végéig, aztán a végétől az elejéig, majd újra és újra véletlenszerű sorrendben a verseket: a *Kolozsvári metró*nál akasztja ki leginkább a mutatót az ideghálóban a magasfeszültség. Már tudom, hogy a diagnózist a csúcsverssel kell kezdenem, hogy megértssem a kötetben szétszóródó hatásnyalakat, a kötet hatásfokának négyzetét: a nyelvi kiterjedést. A *Kolozsvári metró* című darabban csomópontosul mindaz, ami a kötet javára írható. Nemcsak tematikailag, hanem poétikailag is ez a vers képezi a kötet tüdejét.

metró az, ami két pontot
a legrövidebb úton összeköt.
a mérnökök szerint jó ötlet volt átfúrni a
temető alatt.
csak hogy a lélekzáró rétegek gyors beomlása váratlan
aggodalommal töltötte el őket.
s kétséges vállalkozásnak tűnt
a metró szellőzőaknáinak kivezetése is a
kriptaablakokon.
a Házsongárból kezdte beszippantani
a sírokat az alagút, mint egy csillapíthatatlan tüdő.
aki tehette,